

2. *Абдуллина О. А.* Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования : для пед. спец. вузов / О. А. Абдуллина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1989. – 141 с.
3. *Коменский Я. А.* Избранные педагогические сочинения / Я. А. Коменский. – М. : Госучпедгиз, МП РСФСР, 1955. – 651 с.
4. *Кондратова Л. В.* Проблемы модернизации педагогического образования в условиях высшей школы / Л. В. Кондратова, гл. ред. В. К. Буряк // Педагогика высшей и средней школы : сборник научных работ. – Кривой Рог : КГПУ, 2003. – Вып. 6. – С. 8-11.
5. *Кузьмина Н. В.* Акмеология: пути достижения вершин профессионализма / Н. В. Кузьмина, А. А. Деркач. – М., 1993. – 256 с.
6. *Сластенин В. А.* Формирование личности учителя в системе высшего педагогического образования / В. А. Сластенин. – М., 1980. – 133 с.
7. *Троцко Г. В.* Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 ; 13.00.01 / Троцко Ганна Володимирівна. – Харків, 1996. – 421 с.

БЕСКОРОВАЙНАЯ Л. В. Особенности организации самостоятельной работы студентов высших педагогических учебных заведений Украины.

В статье рассмотрена проблема организации самостоятельной работы будущих специалистов высших учебных заведений в педагогической теории. На основе анализа литературы определены некоторые особенности организации этой подготовки в высших учебных заведениях Украины, доказана целесообразность и актуальность избранной темы исследования, предложено авторское виденье решения вопросов, связанных с этим процессом.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, готовность, будущий специалист, готовность будущего специалиста к профессиональной деятельности.

BESKOROVAYNAYA L. Features of organization of independent work of students of higher pedagogical educational establishments of Ukraine.

In the article the problem of organization of independent work of future specialists of higher educational establishments is considered in the pedagogical theory. On the basis of analysis of literature some features of organization of this preparation are found out in higher pedagogical educational establishments of Ukraine, expediency and actuality of select theme of research is well-proven and offered authorial vision of decision of questions, related to the noted process.

Keywords: professional preparation, readiness, future specialist, readiness of future specialist to professional activity.

Бурбан Н. М.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

**СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ
СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІКИ СПІВРОБІТНИЦТВА
ЯК ФЕНОМЕНА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

У статті проаналізовано суспільно-економічні передумови становлення педагогіки співробітництва як феномена вітчизняної педагогіки. Обґрунтовано умови та необхідність пошуку нових моделей навчально-виховного процесу задля повноцінного розвитку особистості

школяра. Проаналізовано відомі інтенсивні системи навчання у рамках педагогіки співробітництва.

Ключові слова: педагогіка співробітництва, освітні технології, свобода, самодіяльність, активність, спілкування, особистість, педагоги-новатори, школяр.

Розвиток та удосконалення суспільства закономірно вимагає змін у всіх сферах його життя – соціальній, політичній, економічній, освітній. Остання є особливо важливою через те, що працює на майбутнє, готуючи молоде покоління до виконання різноманітних обов'язків та функцій у швидкозмінному, гіпер-інформатизованому та технізованому соціумі, де найбільшим викликом є втрата власне особистості як найбільшої цінності людського життя. Потреба розв'язання протиріччя між інтенсивністю людського життя і збереженню оригінальності та неповторності окремої особистості є важливою проблемою сьогодення. Її вирішення покладається на сім'ю та школу з тією увагою, що остання повинна виконувати свої обов'язки перед школярем, а сім'я часто уникає виконання виховної та розвивальної функцій. Навчально-виховні заклади сьогодні активно включилися у процес апробації нових педагогічних технологій на ґрунті гуманізму та демократизму, усвідомлюючи важливість нагромадженого історичного досвіду. У цій царині педагогіка співробітництва, яка сформувалася у другій половині ХХ століття володіє глибоким та значущим потенціалом для втілення у сучасну практику та творення на її підґрунті нових досконалих освітніх концепцій.

Українські вчені, серед яких слід назвати І. Беха, О. Вишневського, В. Галузинського, С. Гончаренка, І. Зязюна, К. Корсака, І. Підласого, О. Сухомлинську та ін., обґрунтували головні пріоритети розвитку української освіти в умовах сьогодення і визначили необхідність пошуку нових технологій навчання, орієнтованих на гуманізм та демократизм.

Метою статті є аналіз суспільно-економічних передумов становлення педагогіки співробітництва як феномена вітчизняної педагогіки та висвітлення головних напрямків пошуку вченими оптимальної освітньої моделі.

У другій половині ХХ століття українські та російські вчені активно включилися у пошук оптимальної освітньої концепції, яка б відповідала зростаючим вимогам суспільства і потребам окремої особистості. Відмова від авторитаризму та репродуктивних методів навчання, сприяння становленню суб'єкт-суб'єктних стосунків у навчально-виховному процесі, стимулювання прагнення до свідомої та активної самостійної діяльності вимагали побудови стрункої дитиноцентричної та суспільно орієнтованої педагогічної системи з чітким набором відповідних елементів: "Такими елементами потрібно визнати такі чотири: а) вільна ініціативна діяльність

дитини, б) творча діяльність вихователя, в) навколишнє середовище дитини, г) накопичення звичок і навиків [6, с. 35].

Наше дослідження доводить, що проблема пошуку нових методів та форм навчально-виховної діяльності була актуальною протягом усього періоду другої половини ХХ століття і стосувалася не лише середньої загальноосвітньої школи, а й вищої, оскільки реалізувати завдання співпраці суб'єктів навчальної діяльності міг учитель, який сам формувався в атмосфері співпраці, самостійності, активності, творчості. З огляду на такий науковий підхід відомий український вчений Я. Бурлака визначає суб'єктну взаємодію та співпрацю головними гарантіями успіху освітньої справи: "Тому психолого-педагогічні проблеми інтенсифікації навчально-виховного процесу, розробка основ активізації пізнавальної діяльності студентів та розвитку їх самостійного мислення висувуються як найбільш актуальні завдання перед дослідниками вузівської дидактики" [1, с. 110]. Активізується пошук форм індивідуальних форм навчальної діяльності учнів задля виявлення та розвитку можливостей окремої особистості; вчені наголошують на необхідності забезпечення пізнавальної активності і розвитку самостійності учнів і студентів [1, с. 111].

Акцент на самостійній діяльності та партнерських стосунках у навчально-виховному процесі ставлять чи не всі українські педагоги досліджуваного періоду, також вони наголошують на ролі нового соціального замовлення суспільства, яке вимагає посилення уваги до творчості, відповідальності, активності, усього того, що характеризує людину як суб'єкта діяльності: "Здійснення загальної середньої освіти проходить в умовах науково-технічної революції, під впливом якої відбувається даліше удосконалення всієї системи народної освіти, раціоналізація її мережі, переглядається зміст навчального матеріалу, активізуються методи навчання. Особливо актуальною стає підготовка учнів до самоосвіти, посилюється увага до проблем розумового розвитку учнів" [7, с. 5].

На необхідності пошуку нових моделей навчально-виховного процесу задля повноцінного розвитку особистості школяра наголошував відомий вчений другої половини ХХ століття Г. Костюк, науковий доробок якого, зокрема, ліг в основу педагогіки співробітництва. Одне із найважливіших правил нової педагогічної концепції – діяльнісний характер навчання з опорою на самостійність – вчений вважає основою успіху становлення школяра: "Дійовий зв'язок дитини з навколишнім світом являє ту ланку, на основі якої її можливості перетворюються в дійсність" [2, с. 489]. Вчений доводив, що у процесі гри та активної навчальної діяльності не лише розвиваються наявні, але й з'являються і розвиваються нові здібності

дитини. Педагог повинен лише підтримати й спонукати дитину діяти і творити. Ідеально цей процес відбувається у рамках партнерства та спільної з дорослим діяльності.

Прагнення реалізувати завдання оновлення діяльності школи, сформувати досконалу систему навчання, виховання й розвитку, реформувати її та убезпечити від авторитаризму та формалізму яскраво відобразилося у концепції педагогіки співробітництва. Її представники – учені-теоретики та вчителі-новатори – витворили самобутню систему, методично оригінальну та науково досконалу, таку, що давала можливість оптимізувати навчальний процес, зважаючи на оригінальність та самобутність окремої особистості. Серед найяскравіших її представників: Ш. Амонашвілі, С. Соловейчик, С. Лисенкова, В. Шаталов, М. Гузик, Є. Ільїн, М. Палтишев, В. Караковський, І. Волков та ін. Їхній доробок був відомий та широко пропагувався на теренах усього Радянського Союзу та поза його межами.

У рамках педагогіки співробітництва були створені інтенсивні системи навчання, сутність яких полягала у ефективному вирішенні педагогом завдань інтенсифікації та випередження освітніх процесів. Їх зміст та завдання зводилися до того, що школярі за певну одиницю навчального часу засвоювали значно більше інформації, ніж на звичайному уроці, у них інтенсивніше відбувалися процеси формування знань, умінь та навичок, такі діти швидше навчалися читати, писати лічити тощо, ніж їхні ровесники, що навчалися за звичайними методиками.

Не всі педагоги однозначно позитивно оцінювали передові досягнення вчителів-новаторів, вказуючи, що для багатьох із них притаманними були авторитарна позиція учителя та визначена, регламентована, алгоритмізована система навчання. Так, у методиці С. Лисенкової стояли жорсткі вимоги щодо виконання завдань, алгоритмів, навчальних дій; В. Шаталов створив таку методику навчання, де управління пізнавальною діяльністю школярів було жорстко регламентованим і опиралося на логічні асоціації. Прагнення дати максимальну кількість навчальної інформації за мінімальну кількість часу вимагало від школяра великої витрати енергії та високого рівня організації власної діяльності.

Вчені-педагоги науково обґрунтували особливості, переваги та відмінності нової педагогіки від традиційної і довели необхідність кардинальних змін у цій царині задля успіху освітнього процесу, та, передовсім, задля життєвого успіху окремої особистості. Так Л. Д. Павлова дала сутнісну характеристику традиційної та нової педагогіки, визначаючи їх найважливіші характеристики:

“Традиційна педагогіка / Нова педагогіка.

1. Навчаюча (дидактогегемоністична) / Виховуюча.
2. Технократична / Гуманістична.
3. Предметно-спрямована (бездітна) / Антропоцентрична.
4. Адміністративно-командна, директивна/Ініціативна, новаторська, творча.
5. Авторитарна / Демократична.
6. Моносуб'єктна / Полісуб'єктна.
7. Безособистісна, деіндивідуалізована (технологічно орієнтована) / Персоніфікована, особистісно орієнтована.
8. Репродуктивна / Педагогіка творчості.
9. Інформаційна / Керуюча, організуюча.
10. Парна / Групова та колективна.
11. Монологічна / Діалогічна.
12. Екстеріальна / Екстеріально-інтегральна.
13. Педагогіка приреченості дітей на оволодіння інформацією / Педагогіка та школа оптимізму та радощів.
14. Педагогіка страху та покарання / Педагогіка милосердя та гуманізму.
15. Педагогіка послуху, пасивності та виконання / Педагогіка активності та самостійності.
16. Педагогіка середньої всебічності / Педагогіка індивідуальності, особистої неповторності.
17. Педагогіка дисциплінарного примусу / Педагогіка добровільності.
18. Заорганізована педагогіка та школа / Деформалізована педагогіка та школа.
19. Консервативна / Педагогіка розвитку.
20. Ретроспективна (що йде за практикою) / Перспективна (що йде попереду практики, випереджаючи її)" [5, с. 67].

Педагогіка співробітництва є популярною і у сучасному європейському освітньому полі, яке найважливішою метою вважає надання школяреві потужної життєвої мотивації, формування у нього системи творчих здібностей і можливостей для їх реалізації, сприяння становленню вільної, відповідальної, активної особистості, здатної до позитивних змін власного й суспільного життя.

В основу педагогіки партнерства було покладено ідею дитиноцентризму – любові до кожної окремої дитини без урахування її віку, соціального становища, інтелектуальних здібностей, психічних особливостей та усього іншого різноманіття дитячої природи: “Потрібно однаково любити і пустуна, і слухняного, і кмітливого, і тугодума, і лінивого, і старанного” [4, с. 3].

Слід зауважити, що вчені-педагоги неоднозначно ставилися до концепції педагогіки співробітництва і неоднозначно оцінювали її з позицій науковості та корисності для становлення особистості школяра: “Теоретики “педагогіки співробітництва” без достатніх наукових обґрунтувань ідеалізують природу дитини як первинно досконалу, що містить у собі всі сили добра та щастя; вони заперечують можливість висування до дітей

педагогічних вимог та застосування педагогічних заходів впливу; вони проповідують давати дітям можливість вибору щодо явищ та натиску масової культури, що розкладається, припустимість лише нескінченного діалогу із дітьми, умовляння, яке навіть може порушувати елементарні норми поведінки. Все це очевидно суперечить науково обґрунтованим принципам поведінки” [3].

Висновки. Педагогіка співробітництва не залишилася лише українським чи радянським педагогічним феноменом. Вона набуває популярності у багатьох європейських освітніх системах і опирається на ідею необхідності надання кожній особистості життєвої мотивації, розкриття комплексу творчих здібностей і створення передумов для їх реалізації, виховання прагнення до свободи, формування бажання і вміння відстоювати свої права, водночас відповідально ставитися до обов’язків. Сутність педагогічного процесу у цій системі полягає передовсім в активній та дієвій співпраці педагога з дитиною. Особливого значення тут надається статусу суб’єктності як педагога, так і учня, а учитель розглядається як взірець людини й громадянина. Важливою складовою концепції педагогіки співробітництва є позитивний психологічний клімат навчально-виховного процесу.

У європейських країнах на основі педагогіки співробітництва витворилися власні педагогічні технології, які ґрунтуються на активному діалозі вчителя й учня з урахуванням ціннісних та креативних підходів. Її часто називають “педагогікою діалогу”, який передбачає активну, діяльну та результативну співпрацю суб’єктів навчальної діяльності.

Використана література :

1. Бурлака Я. Проблема вдосконалення навчального процесу / Проблема удосконалення навчального процесу в педагогічному вузі : матеріали Республіканської науково-практ. конференції. – К., 1975. – 447 с.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / У книзі Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / уклад. : О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – 767 с.
3. Лихачев Б. Т. Педагогіка : курс лекцій. – М., 1996. – 425 с.
4. Педагогічний пошук / упорядник І. М. Баженова ; пер. з рос. – К. : Рад. шк., 1988. – 496 с.
5. Словник-хрестоматія педагогічних понять : навч. посібн для студентів, аспірантів, викладачів. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. – 272 с.
6. Струминский В. Я. Проблема воспитания в педагогической системе К. Д. Ушинского / К. Д. Ушинский. Избранные пед. сочинения в двух томах. Государственное учебно-педагогическое изд. министерства просвещения РСФСР. – М., 1953. – Т. 1. – С. 33.
7. Ярмаченко М. Д. Актуальні питання педагогічної науки / Проблема удосконалення навчального процесу в педагогічному вузі. Матеріали Республіканської науково-практ. конференції. – К., 1975. – 447 с.

БУРБАН Н. М. *Социально-экономические предпосылки становления педагогики сотрудничества как феномена отечественной педагогики.*

В статье проанализированы социально-экономические предпосылки становления педагогики сотрудничества как феномена отечественной педагогики. Обоснованы условия и необходимость поиска новых моделей учебно-воспитательного процесса для полноценного развития школьника. Проанализированы известные интенсивные системы обучения в рамках педагогики сотрудничества.

Ключевые слова: педагогика сотрудничества, образовательные технологии, свобода, самодеятельность, активность, общение, личность, педагоги-новаторы, ученик.

BURBAN NATALIYA. *Social-economic pre-conditions in the process of becoming pedagogics of collaboration as phenomenon of domestic pedagogics.*

The article deals with social-economic pre-conditions in the process of becoming pedagogics of collaboration as phenomenon of domestic pedagogics. Terms and the necessity to search new models of the educational process for the sake of development of pupil's personality are grounded here. The known intensive educational systems in the light of pedagogics of collaboration are analysed in the article.

Keywords: pedagogics collaboration, educational technologies, freedom, self-activity, activity, communication, personality, pedagogue-innovators, pupil.

Василенко Л. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПРОБЛЕМА СВІДОМОГО І ПОЗАСВІДОМОГО У ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ВОКАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА

У статті розкривається сутність взаємодії свідомого і позасвідомого в системі вокально-виконавської діяльності співака, що знаходить своє обґрунтування у сфері вокальної педагогіки та методики вокального навчання.

Ключові слова: свідоме, несвідоме, теорія психологічної установки, вокально-виконавська установка.

Проблема взаємодії свідомих і несвідомих механізмів регулювання вокально-виконавської діяльності співака мало досліджена у науковій сфері вокальної педагогіки. Проте, від вирішення цієї проблеми багато в чому залежить методика вокального навчання на стадіях постановки голосу і виконавського втілення художнього образу. Вокалісти-виконавці і вокальні педагоги досить добре розуміють, що довільний контроль свідомості має свої особливі, швидше навіть обмежені можливості у вокальному мистецтві. Диво співацького резонансу, яке викликає захват і захоплення публіки, вимагає від співака високої концентрації інтелектуальних і емоційних сил. Процеси створення резонансної конфігурації “живого музичного інструменту”, налагодження резонансу на унікальні умови кожного нового твору методом “вспівування” і втілення художнього образу